

ET BILLEDE PÅ familien

I 2003 udkom Parents' Preference Test. Erfaringerne med den ny danske test begynder at samle sig, og artiklen rummer refleksioner over testens brug i psykologernes dag- og faglige gøremål.

Parents' Preference Test (PPT) søger at beskrive forældres forestillinger om deres forældreskab, afdækket via forældrestilsdimensioner. Testen er billedbaseret og multiple choice-orienteret, idet der er 24 items, som hver består af et stort "tema-billede", hvor testpersonen har mulighed for at konstatere, om dette handler om eksempelvis en skovtur eller en madlavningssituation, samt fire små "valg-billeder", hvoraf testpersonen skal vælge det billede, der bedst repræsenterer den adfærd, vedkommende ville udvise i en tilsvarende situation.

Testpersonens valg noteres på et scoringsark, hvor tester dels afkrydser det valgte billede, dels noterer testpersonens begrundelse for valget. Scoringsarkets data indtastes derefter i et web-baseret computerprogram, som beregner resultaterne i forhold til PPT's fire dimensioner: Energi, Opmærksomhed, Indlevelse og Regulering.

Energi beskrives her som det kontinuum, hvor man i den ene ende er aktiv, i den anden afventende i forhold til barnet: Er det far, der foreslår en gang fodbold (aktivt), eller venter han på sønnikes opfordring, som han så glad går med på (passivt – i positivt lys)? Opmærksomheds-kontinuet handler om dennes fokus: Er man mest opmærksom på barnet eller på sig selv? Den tredje dimension er Indlevelse, som i PPT varierer mellem

at være tanke- og følelsesorienteret. Endelig kommer Regulering, som søger at afdække, hvorvidt ens opdragelsestiltag primært baserer sig på fasttømrede regler eller på situationen.

Ud fra disse fire vinkler genereres en forældrestilsprofil, som sammen med observationer, grundig analyse af de begrundede udsagn og andre test danner grundlag for psykologens videre samtaler med forældrene samt senere gerne også med netværket om, hvordan hver enkelt forholder sig mest hensigtsmæssigt.

Det virker!

Vore erfaringer fra foreløbig godt et års arbejde med PPT er gode. Dimensionerne er relevante i praksis og giver et godt afsæt for samtaler med dels enlige forældre om deres stil, dels par om samspillet mellem deres stil og mellem det, de selv oplever som deres stil, og det, deres partner oplever som deres stil – hvilket undertiden kan være særdeles forskelligt! Ekstra fine nuancer kommer til, når denne kvantitative tilgang holdes op mod et kvalitativ analyse af respondenternes begrundelser.

Vort indtryk er, at billederne grundlæggende tolkes, som de er tænkt; der er dog enkeltafvigelser, men disse virker ikke tilfældige, men snarere klinisk betydningsfulde som udtryk for tanker,

der fylder meget hos den enkelte (projektion).

Ofte bruger nogle af klienterne de første par items til at afsøge valgmulighederne en del, tilsyneladende i en søgen efter det "rigtige" svar. Forarbejdet med testens udvikling bevirker imidlertid, at alle billederne faktisk er varme og positivt indlevelige, og de kommer dermed til at bekræfte psykologens udsagn om, at der jo ikke er nogen rigtige eller forkerte valg – kun valg, der er udtryk for forskelligheder i den voksnes tilgang til det at udfylde forældrerollen.

Dette betyder da også, at klienterne mestendels slapper af ved item 3, og at testen faktisk oftest gennemføres i en god stemning. Der er tilfælde, hvor klienten selv ved item 20 retter sit første valg og derefter forklarer, hvorfor det andet blot er en ud af flere muligheder, mens vedkommende ser meget opmærksomt på psykologens ansigt; men også dette er erfaringsmæssigt særdeles klinisk signifikant og er således et vigtigt element i testens samlede resultatmængde.

Klienternes svar

Det er meget vigtigt at notere sig klientens svar omhyggeligt, da de udgør et skatkammer af kvalitativt projektivt materiale. Når klienten fx indleder sin valg- og verbaliseringsrunde ved et item med at fravælge tre billeder på lige så mange ▶ ▶ ▶

► ► ► sekunder med ordene "Dét er forbudt, dét er forbudt, og dét er forbudt", kommer det ikke som den store overraskelse, at det sidste tilbageværende billede får en regelorienteret begrundelse – og den gryende mistanke om, at vedkommende generelt befinder sig i yderfeltet i den regelbundne ende af *Regulerings*-dimensionen bekræftes af den efterfølgende computerscoring.

I andre tilfælde ses eksempler på, at moderen fortæller, at "Jeg er den type, der ... men jeg er *blevet* den type, der ...", fordi Kasper ikke vil have ...", hvilket passer til det indtryk, man får, når man senere får at vide, at barnet har oplevet nogle få fysiske afstraffelser, som moderen har anmodet stedfaderen om at foretage.

Samtidig er udsagnene af stor betydning i det praktiske arbejde med klienterne. Der er i de familierapeutiske sammenhænge en klientgruppe af en vis størrelse, hvor den grafiske repræsentation af forældreprofilen sat op med fire kontinua ganske vist forlener tilbagemeldingen med en aura af uomtvistelighed og autoritet, men ikke gør dem ganske klart, hvad det egentlig er, de gør eller ikke gør. Her kommer et udvalg af deres egne sætninger til uvurderlig nytte som konkrete eksempler, ligesom profilen både illustreres og nuanceres via resultaterne fra de ud over testen foretagne observationer af familien i regulært samspil.

I nogle tilfælde kan man konstatere, at eksempelvis regelbundetheden viser sig fint i praksis, hvorefter man kan tage op, hvilke konsekvenser dette så får – en af hvilke kunne være tydelighed og forudsigelighed. I andre tilfælde kan man konstatere, at klienten under testen

træffer valg, der peger i retning af regelbundethed, og netop også bekræfter, at det er sådan, vedkommende ser sig selv – mens den observerede praksis viser, at vedkommende i virkeligheden i meget høj grad er situationsbundet.

Dette får naturligvis også konsekvenser. En af dem kunne være, at barnet hører en imponerende mængde regler formuleret af forældrene, men samtidig ser, at den samme regel aldrig er i brug i den samme situation to gange. Det kan føre til ikke blot forvirring, men også resignation hos barnet, hvad forældrene umiddelbart kan have svært ved at forstå, når de nu er så grundige med at forklare, hvordan verden er skruet sammen!

Den kvalitative vinkel

Westh (2004b) peger i retning af en gryende systematiseret kvalitativ tilgang, som er udsprunget af testudviklingserfaringerne for, at selv om én dimension (foruden aktivitet, som er allestedsnærværende) er dominerende i hvert item, er de to andre alligevel til stede i kulisserne (Westh, 2003b). Denne tilgang består i at "kode" hvert verbalsvar i forhold til, hvilken dimension (og hvilken ende af det relevante kontinuum) der synes at være dominerende.

En afprøvning af denne tilgang på en klient med emotionelt ustabile træk førte til en interessant observation: Selve klientens valg gav stort udsving i retning af følelsesmæssig indlevelse, mens en verbalanalyse fremhævede indlevelse som en meget dominerende dimension – vel at mærke i ekstremt tankebaseret udgave! Barnets tænkning havde generelt en del disorganiserede træk, hvilket i en

Rorschach bl.a. viste sig ved det usædvanlige fænomen, at barnet i samme svar havde en figur, der vendte i to retninger – på samme tid! Således var den del af stimulus, der udgjorde hovedet, identisk med den del, der udgjorde fødderne i den projicerede figur, uden at dette af barnet oplevedes som modsætningsfyldt eller gav barnet anledning til at bevæge sig mod et valg.

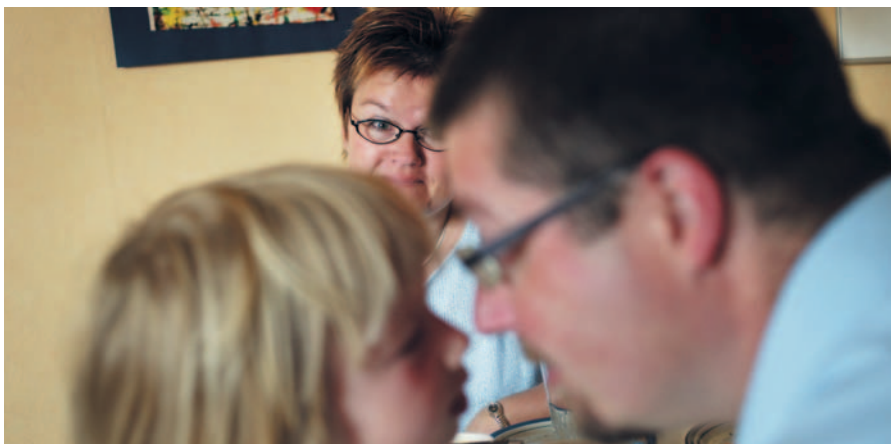
Det er vanskeligt at undgå den mistanke, at klientens ekstremt tankemæssige verbaliseringer i forhold til den lige så ekstremt følelsesdominerede indlevelse må give anledning til beskrivelser, der er uophørligt foranderlige, og hvor modsætninger forekommer så tit og tæt, at verbaliseret logik for det lyttende barn må forekomme ganske irrelevant som redskab for beskrivelse og forståelse af barnet og resten af verden.

PPT og forældre-undersøgelse

PPT kan med fordel være et værktøj også i en forældrekompetenceundersøgelse. Sådanne undersøgelser kan udføres på forskellige måder, hvor den vigtigste tradition synes at være, at den forudsætter en observation af virkeligt forekommende samspil mellem forældrene og barnet.

Samtidig er der også en tilbøjelighed til testning, typisk med Rorschach, WAIS-R og en række andre kognitive og projektive test. Her kan PPT med fordel indgå som nuancering og objektivisering af observationer, men også som afsæt for klarifikationer af betydningen af de data, der forekommer i observationerne.

Da PPT firkantet sagt er en imødekomende og rummende test, er den også

velegnet til at understøtte dannelsen af en investigativ alliance, hvilket i forældrekompencesager på ingen måde er let at sikre – hvortil kommer den berømte face validity (Westh, 2003c), som for testpersonen kommer til at betyde, at testen faktisk opleves som yderst relevant i forhold til det, der skal undersøges (hvorimod de snart traditionelle danske sommeravisartikler om blækklatters relevans, kombineret med indledningsspørgsmålet "Har du hørt om, eller måske prøvet, den såkaldte Rorschach-test?", kan føre til en u hensigtsmæssig start på et udredningsforløb).

"Det kommer an på ..."

Det er naturligvis ikke altid ubegrundet, når forældrene indleder deres svar med ordene: "Det kommer an på ...". Undvigelserne frasorteret er det reelt nok at overveje, om der er situationer, som fører til, at man rent faktisk vil foretage specifikke og velbegrundede andre valg end "hovedvalget", ligesom de mest aktuelle erfaringer ikke kan undgå at spille ind (eksempelvis forudgående samvær hos den anden forælder, hvis medicinering måske synes at vise begyndende tegn på opdateringsbehov).

I forlængelse af de situationelle faktorer må naturligvis nævnes de individbetingede. Børn er forskellige, og et velreflekteret forældrepar vil kunne indvende, at de i forhold til barn A ville vælge billede 2, mens billede 4 ville være det rigtige i forhold til barn B – et forhold, hvis relevans mangedobles, når et af børnene eksempelvis kæmper med en neuralt betinget særproblematik.

Hermed være på ingen måde sagt, at

testen ikke lader sig anvende, men at den som alle andre test naturligvis skal anvendes med refleksionsbaseret skøn. I nogle af de ovenstående situationer kunne det eksempelvis være relevant at møde klientens tvivl med en vejledning om at vælge det, som vedkommende "normalt" ville vælge, mens andre – og især de individorienterede variationer – kunne lægge op til, at hele testen faktisk tages to gange, således at forældrestilforskellene i forhold til børnene også afdækkes. At dette kan være tidrøvende i familier med kognitivt veludrustede forældre og fire børn, er så en anden sag.

Individuelle særpræg

På den individorienterede front kan det ske, at der forekommer klienter, som kan have besvær med at tolke og forstå de illustrerede billesituationer i testmaterialet. Det kan fx dreje sig om personer, der har vanskeligheder med at kunne aflæse mimik, kropssprog eller intentionel adfærd.

Denne klientgruppe har, viser det sig, brug for en ekstra grundig og uddybende instruktion til billedmaterialet – en instruktion, der således rækker ud over den, der gives i vejledningen til testen, og som derved indebærer en implicit risiko for, at testeren bliver mere styrende i sin vejledning til opgaverne, end det egentlig er forudsat – også i scoringsgrundlaget for testen. Her er det af central betydning, at testeren er sig sin indflydelse bevidst og bestræber sig for at fastholde neutraliteten. Men en sådan uddybende instruktion kan for disse klienter være en forudsætning for, at de vil kunne medvirke og samarbejde.

I forlængelse heraf skal det præciseres, at det ikke er relationen, man tester, men individets opfattelse af dets egen og partnerens måde at indgå i relationen på – hvilket (med-)resulterer i relationens beskaffenhed.

Familieterapeutisk kontekst

Suppleret med andre relevante personlighedstest og samspilsobservationer får man med anvendelsen af PPT et bredere og mere konkret billede af de voksnes personlighed og funktion i rollen som forældre. Man får et indtryk af deres forestillinger om, hvordan de agerer eller vil agere i nogle for familiens liv centrale samspilssituationer med børnene.

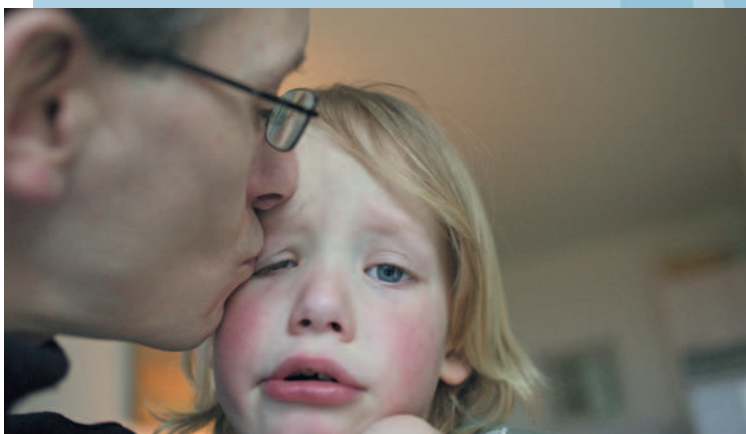
Da klienterne er med til direkte at samtale om de konkret illustrerede situationer fra dagligdagen, som disse udspiller sig i testmaterialet, får man som terapeut et operationelt værktøj i hånden, hvor det også bliver muligt at arbejde sig rundt i niveauerne:

- Det specifikke vs. det generelle i familiens samspil samt den voksnes bidrag til dette og indflydelse herpå.

- Refleksioner af typen: "Når du gør P, så virker det Q" bliver tilgængelige og fører frem til mulige ændringer i form af perspektiver såsom: "Hvis du i stedet gjorde X, så ville det virke Y".

- Samtaler om intentioner og handlen i praksis bliver let tilgængelige. Spørgsmål som: "Hvad er dine hensigter?", "Hvordan hænger dine hensigter sammen med dine handlinger?" og "Hvordan ser det ud til at virke, det du gør?", ligger lige for ved efterbearbejdningen af PPT sammen med familien.

► ► ► Sådanne refleksioner er centrale i en forandrings- og udviklingsproces.

Samtidig kommer dialogen om resultaterne ved anvendelsen af PPT til at virke som en direkte invitation til at tale om temaer som: "Hvor har du mon din forældrestil fra?", og "Hvordan har du selv oplevet at blive mødt med en sådan stil som barn?"

Efterbearbejdningen af PPT lægger dermed direkte op til en indsigtsgivende og erkendelsesfremmende proces, der kan fremkalde forandring hos de voksne, ikke mindst i deres forældreskabsforvaltning.

Anvendt således åbner PPT for en familie- og individualterapeutisk proces, hvor også børnene i samtaleforløbet får mulighed for at bidrage med deres oplevelser af mødet med forældrenes stil, som denne praktiseres i familien.

I familier med megen modstand, og hvor fortrængning og benægten hersker, kan samtalen om PPT komme til at virke åbnende, da man i denne samtale har mulighed for at gå bag om modstanden, ligesom fortrængning og benægten bliver mindre vigtig at holde fast i på grund af den rummelige og accepterende dialog om det at være forskellig. PPT udgør således et væsentligt bidrag i kraft af sit potentiale for kraftig reduktion af skyld- og angstforestillinger i forbindelse med praktiseringen af forældreskabet.

Konklusion

I vort felt (familieterapi og -udredning) synes testen faktisk i vidt omfang at levere den vare, den lover – nemlig en mulighed for at levere en skitse af forældrenes oplevelse af sig selv som forældre,

kombineret med et brugbart afsæt for i tryghed at drøfte forældrestil i teori og praksis og herudfra i samspil med forældrene planlægge det forløb, der kan ændre forældrenes forældreskab i den ønskede retning. Den giver nok så væsentligt også et grundlag for at forstå, hvordan den oplevede forældrestil spiller sammen med den udviste forældrestil.

Den rummer ganske som bilkørsel mange muligheder, men også en del farer – og det er vigtigt her at erindre den fine pointe fra den første "Karate Kid"-film: et kørekort (læs: en certificering) kan aldrig erstatte øjet, øret og hjernen!

Testen kan bestemt heller ikke erstatte observationer, men den kan dels reducere deres antal, dels opkvalificere og nuancere resultaterne samt tilføje nye, væsentlige dimensioner og dermed give nye indfaldsvinkler til arbejdet med dynamikken og samspillet i familien – og i vidt omfang styrke dem, ikke mindst over for forældrene.

*Christian A. Ferrer, lektor emer.,
cand.pæd.psych., cand.mag.*

*Axel B. Lumholt, cand.psych.,
specialist og supervisor i
børnepsykologi og psykoterapi*

Anvendt litteratur:

- Westh, F. (2003a). Parents Preference Test – PPT. København: Westh Development & Psykologisk Forlag A/S.
- Westh, F. (2003b). Parents Preference Test – PPT. Vejledning. København: Westh Development & Psykologisk Forlag A/S.
- Westh, F. (2003c). Familiebilleder. I Psykolog Nyt, 11/2003, ss. 14-17.
- Westh, F. (2004a). At bygge et hus. I Psykolog Nyt, 10/2004, ss. 8-12.
- Westh, F. (2004b). Personlig kommunikation. København, oktober 2004.